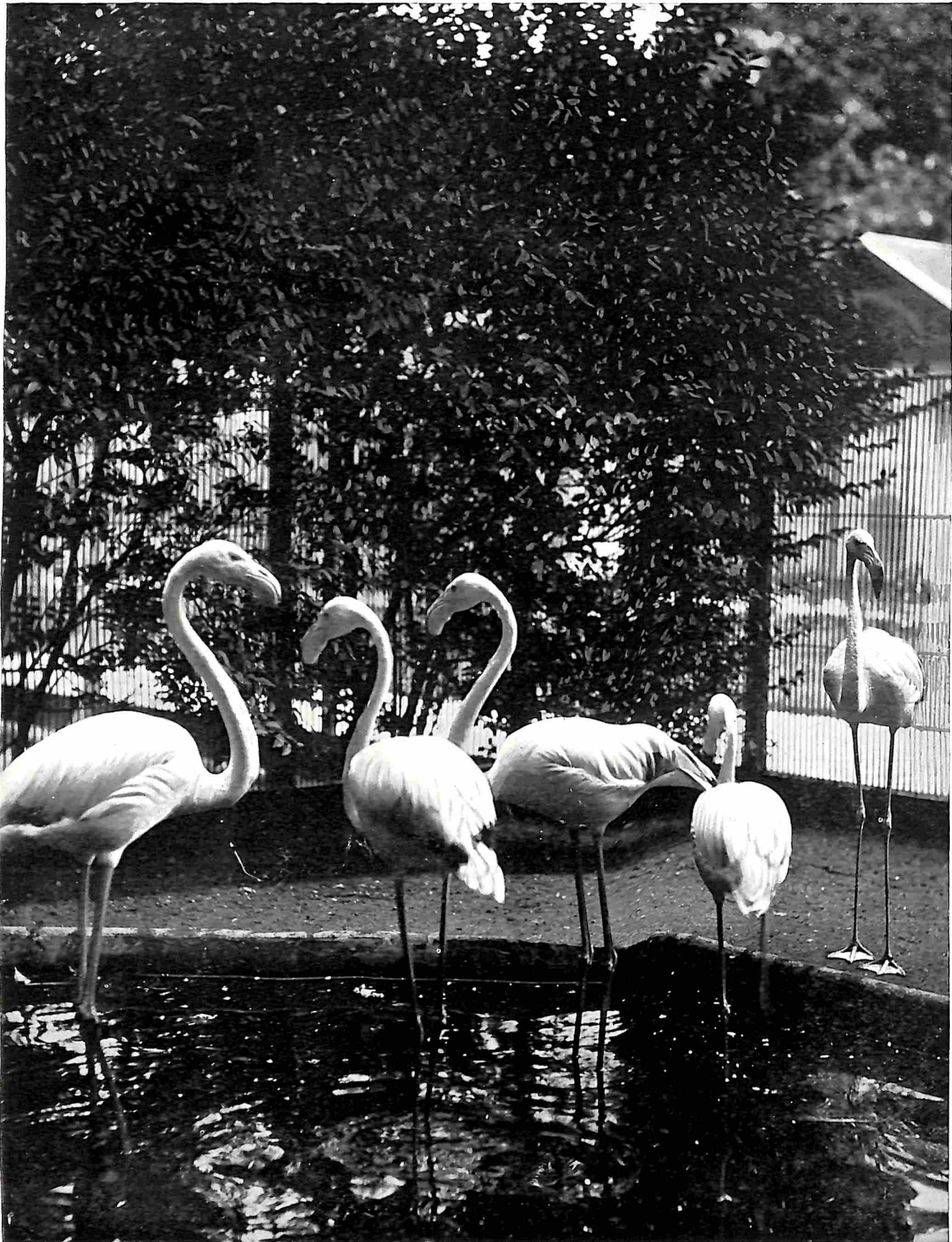

BUITEN

29^E JAARGANG N°. 25

ZATERDAG 22 JUNI 1935

FLAMINGO'S

Redactie: Mr. P. J. A. BOOT	INHOUD
FLAMINGO'S (ILL.).	BLZ. 289
DE PAPIEREN WERELD, DOOR LUIGI PIRANDELLO	BLZ. 290—291, 300
REIZEN IN TRIPOLI (GEÏLL.), (III, SLOT), DOOR LUCIE M. PIERSON-FRANSSSEN (ELLEN FOREST).	BLZ. 292—294
DE THEECULTURES (GEÏLL.), DOOR FR. VAN GELDEREN-DE WITTE	BLZ. 294—296
ENGELSCH GRAS (ARMERIA MARITIMA) GEÏLL.), DOOR G. KROMDIJK	BLZ. 296—297
DE WONDERREIS (GEÏLL.), DOOR L. GREETER	BLZ. 297—300
MEISJE, DOOR A. POTASSE-KUMMEL	BLZ. 300

Men gelieve alle stukken voor Redactie en Administratie bestemd te zenden naar Rokin 74—76, Amsterdam. Bijdragen dienen vergezeld te gaan van postzegels voor eventuele terugzending.

Overneming van den inhoud, ook bij gedeelten, is verboden.

De papieren wereld

DOOR LUIGI PIRANDELLO

LUID schreeuwend verdrongen zich de mensen aan het einde van de Via Nazionale rondom twee gestalten, die het met elkaar aan den stok gekregen hadden: een zoowat vijftienjarige knaap en een heer met een vollen baard, een bijna meloengeel gezicht en glanzende brillenglazen — bijna zoo groot als twee fleschbodems.

Met een hooge falsetstem trachtte de laatste zich gehoor te verschaffen, terwijl hij in de eene hand een zwart stokje met ivoren knop en in de andere een dik, oud boek zwaaide.

De jongen van zijn kant stampte luid scheldend op de scherven van een goedkoop aardewerkfiguurtje, die samen met de puinhoopen van een gebronsd gipsen voetstuk op de straat lagen.

De mensen rondom lachten met leedvermaak of trokken lange en medelijdende gezichten, en de straatjongens, die zich in een lantaarn vastklemden, schreeuwden en floten hard op hun vingers.

„Dat is nu al de derde keer!” riep de heer. „Terwijl ik nietsvermoedend — verdiept in mijn boek — over de straat loop, zet hij me zijn afschuwelijke beeldjes in den weg, zoodat ik er over struikel en ze breek. Dit is nu al 't derde! Hij vervolgt me! Hij loert op me! Den eersten keer op den Corso Vittorio, den tweeden keer in de Voltornostraat, en nu weer hier”

Onder levendige betuigingen van zijn onschuld poogde nu ook de kleine beeldjeskoopman zich bij de dichtstbijstaanden gehoor te verschaffen:

„Och wat! 't Is zijn schuld! Hij leest heelemaal niet! Hij rent me eenvoudig omver. Weet ik 't? Of hij ziet slecht, of hij is in gedachten verzonken in elk geval”

„Maar al drie keer?” vroeg sommigen, luid lachend.

Tenslotte gelukte het twee transpireerenden en ademloozen politieagenten, zich een weg door het gedrang te banen; en daar de beide kemphanen toen zij hen zagen nog luider schreeuwden en hun recht begonnen te betuigen, maakten zij aan het tooneel een snel einde en stapten met hen in een open taxi om naar het dichtstbijzijnde politiebureau te rijden.

Maar toen de heer met den grooten bril in den auto gestapt was, richtte hij zich plotseling in zijn volle lengte op en draaide met rukken het hoofd naar alle kanten: naar links, naar rechts, omhoog en omlaag. Tenslotte gaf hij het op, opende het oude boek en stak er diep zijn neus in; toen keek hij verstoord op, schoof den bril op het voorhoofd en keek weer in het boek, om te zien of hij met het bloote oog lezen kon. Na dit stomme spel begon hij ineens te razen en vertrok ontzet en vertwijfeld het gezicht:

„O God mijn oogen ik zie niet meer ik zie niet meer”

De chauffeur remde. De agenten en de beeldjeskoopman wisten eerst niet of zij zijn woorden voor ernst moesten

opnemen, dan wel of hij plotseling het verstand verloren had; zij staarden hem verwonderd aan en een ongeloovig lachje lag om hun wijd-geopende lippen.

Aan den anderen kant van de straat was een apotheek; daarheen bracht men den hevig ontstelden, lijkbleeken heer — midden tusschen de menschen door, die nieuwsgierig staan gebleven waren.

Hij jammerde zachtjes voor zich heen. Nadat men hem op een stoel gezet had, begon hij het hoofd heen en weer te bewegen en met de handen over zijn trillende beenen te strijken. Hij lette niet op den apotheker, die hem in de oogen wilde zien, hij luisterde niet naar den troost, de vriendelijke woorden en de goede raadgevingen, die allen hem gaven. Dat hij zich rustig moest houden: dat het heelemaal niet erg zou zijn, alleen maar iets voorbijgaands: dat zijn boosheid op zijn oogen geslagen was

Plotseling hield hij op met het hoofd naar alle kanten te draaien, strekte de handen uit en greep zoekend met de vingers in de lucht: „Het boek! Het boek! Waar is het boek?”

Allen keken elkaar verwonderd en lachend aan. O, had hij een boek bij zich? Waagde hij het met zijn slechte oogen op straat te lezen? Wat — had hij daarbij niet drie beeldjes omver geloopt? Zeker! En wie wie had ze hem in den weg gezet? Die kleine rekel daar? Werkelijk? O — kostelijk! Eenvoudig kostelijk!

„Ik dien een aanklacht tegen hem in!” riep de heer nu en sprong met uitgestrekte armen op, de oogen verdraaiend en daarbij lachwekkende en droevige gezichten trekkend. — „Hier — waar iedereen bij is — klaag ik hem aan! Hij moet mijn oogen betalen — die gemeene kwajongen! Zijn die twee agenten nog hier? Ze moeten dadelijk onze namen opschrijven. U bent allen getuigen! Schrijf op, agent: Balicci Ja, Balicci! Zoo heet ik, Valeriano — ja! Nomentanastraat 112, driehoog! En de naam van dat galgenaas? Is hij nog hier? Houd 'm vast! Drie keer heeft hij van mijn bijziendheid en mijn verstrooidheid misbruik gemaakt en mij zijn afschuwelijke beeldjes O, uitstekend, dank u wel het boek, ik ben u zeer verplicht! Een taxi alstublieft! Ik wil naar huis gaan. Ja — naar huis! Het blijft dus bij de aanklacht!”

Met de handen tastte hij naar de deur; struikelde daarbij. Twee medelijdende toeschouwers hielpen hem in de taxi en brachten hem naar huis. —

Dit was het komische en opzienbarende naspel van een ziekte, die hij reeds lang, heel lang had. Telkens en telkens weer had zijn oogarts hem het vele lezen verboden. Het was het enige middel tegen zijn ziekte, die anders tot volslagen blindheid zou leiden. Balicci had echter dit gebod telkens als een flauwe grap met een glimlachje aangehoord.

„Wilt u niet?” zei de dokter dan altijd. „nu goed — leest u kalm verder! Wie 't laatst lacht, lacht 't best. U zult 't licht in uw oogen verliezen, wat ik u zeg. Maakt u me dan alstublieft geen verwijt! Ik heb u er op opmerkzaam gemaakt”.

Hij had goed praten! Voor Balicci beteekende lezen toch hetzelfde als leven? Niet meer te mogen lezen, beteekende voor hem hetzelfde als sterven!

Sedert zijn prille jeugd — sedert hij had leeren spellen — was hij een slachtoffer van zijn leeswoede. Met de goede zorg, die zijn huishoudster nu reeds vier jaar lang voor hem had, zou hij gemakkelijk van zijn rente hebben kunnen leven, wanneer hij niet door den aankoop van massa's boeken, die overal door zijn huis slingerden, diep in de schulden geraakt was. Daar hij geen nieuwe meer koopen kon, had hij de oude al twee keer doorgelezen en na elkaar van de eerste tot de laatste bladzijde nog eens doorgekauwd. En zooals vele dieren ter beschutting de kleur en het uiterlijk der plaatsen en planten aannemen, waarop zij leven, hadden zijn gezicht, zijn handen en zijn haar- en baardkleur iets papierigs gekregen. Nadat hij langzamerhand alle graden van bijziendheid doorgemaakt had, scheen hij de boeken nu inderdaad te verslinden, zoo dicht hield hij ze bij het lezen voor zijn gezicht.

De dokter had hem na die vreeselijke opwinding ertoe veroordeeld, veertig dagen lang in het donker te blijven: hij geloofde er echter zelf niet meer aan, dat dit middel nog helpen kon en snelde, zoodra hij de kamer weer verlaten mocht, naar de eerste de beste boekenplank in zijn werkkamer. Hij zocht tastend naar een boek, nam het in de hand, sloeg het op en keek er eerst met en daarna zonder zijn bril in — precies als indertijd in de taxi, en toen begon hij zachtjes boven het boek te huilen. Hierop liep hij heel, heel langzaam door

het groote vertrek en tastte met de handen over de afzonderlijke vakken der kasten. Daar was zijn heele wereld! En hij kon haar nu nog slechts zien, wanneer hij zijn herinnering te hulp riep.

Het leven als zoodanig had hij nooit beleefd. Hij had het niet eens goed gezien, zou hij met een rustig geweten kunnen volhouden. Aan tafel — in bed — op straat — op de banken in de openbare parken — had hij altijd en overal slechts gelezen en nog eens gelezen. Nu was hij blind voor de levende werkelijkheid, die hij nooit gezien had; en blind ook voor de werkelijkheid der boeken, die hij niet meer lezen kon.

De groote wanorde, waarin hij zijn boeken tot dusver afzonderlijk of met heele stapels op de stoelen, op den vloer, op de tafels en in de kasten had laten rondslingeren, bracht hem nu in vertwijfeling. Zóó dikwijls had hij zich voorgenomen, eenige orde in dezen chaos te brengen en de boeken te rangschikken volgens hun inhoud; hij had het echter nooit gedaan, om maar geen tijd te verliezen. Had hij het wel gedaan, dan had hij nu, wanneer hij naar een van zijn kasten liep, zich minder verloren en vereenzaamd gevoeld.

Hij zocht daarom per advertentie een deskundige, die het ordenen der boeken van hem overnemen kon. Na twee dagen meldde zich een tamelijk wijsneuzige jonge man bij hem aan, die hoogst verbaasd was, een blinde voor zich te zien, die zijn bibliotheek geordend wilde hebben en hem bovendien nog goeden raad meende te moeten geven. De jonge man bemerkte echter al spoedig, blijkbaar met een krankzinnige te doen te hebben, want bij elk boek, dat hij Balicci noemde, maakte deze een verheugden lichtsprong, liet het zich — met tranen in de oogen — geven, betastte bevend de vlakken en drukte het als een ouden vriend aan zijn borst.

„Professor!” steunde de jonge man. „Maar op die manier raken we nooit klaar!”

„Ja ja, u hebt gelijk”, gaf Balicci dan dadelijk toe. „Zet het maar weg. Wacht even — laat me eerst voelen, waar het staat Ja, zoo staat 't goed — zoo vind ik 't terug”

Het waren voor het grootste gedeelte reisbeschrijvingen, boeken over de zeden en gewoonten van vreemde volkeren, natuurwetenschappelijke boeken en werken van groote geesten, over geschiedenis en filosofie.

Toen het werk eindelijk gereed was, meende Balicci, dat de diepe duisternis rondom hem een weinigje minder zwart geworden was; het was hem, als had hij zijn wereld uit den chaos gered. En in gedachten verzonken bleef hij er een poosje naast staan.

Heele dagen stond hij nu voor de rijen planken, het voorhoofd tegen de boekenruggen geleund, die in lange rijen naast elkaar stonden en het leek bijna, als hoopte hij, dat hun inhoud op deze wijze — door de bloote aanraking ervan — in hem kon overgaan. Helder en duidelijk zag hij weer in zijn geest bepaalde scènes, episodes en gebeurtenissen uit die wereld van hem voor zich, welke indertijd bij het lezen indruk op hem gemaakt hadden. Vier roode lichten, die in het morgen-grauwen bij een verlaten haven brandden, en daarbij een eenzaam schip op de reede, dat spookachtig zijn masten en tuigage in den triesten morgen omhoog stak Of wel twee groote paarden, die met hun voederzakken aan het einde van een verlaten straat tegen den brandendrooden hemel afstaken

Hij hield het evenwel niet lang uit in die drukkende stilte. Zijn wereld moest weer met luider stem tot hem spreken en hem zeggen, hoe zij werkelijk was; niet slechts duister, door de herinnering, tot hem komen. Hij zette derhalve een tweede annonce in de courant, waarin hij iemand zocht om hem voor te lezen. Daarop verscheen een kleine, nerveuse dame bij hem, die van zenuwachtigheid onafgebroken over het geheele lichaam trilde. Zij had rusteloos de heele wereld doorgezwoven en geleek met haar levendige en woorden-afbrekende wijze van spreken op een schuwen leuwerik, die besluiteloos heen en weer fladdert, zich dan plotseling ergens neerlaat, opgewonden met de vleugels om zich heen slaat en zich naar alle zijden wendt en keert.

Luid haar naam roepend, stormde zij zijn werkkamer binnen: „Hilde Pagliocchini is mijn naam. En u . . . ? Och ja — ik weet al Balicci natuurlijk — het stond immers in de krant en beneden aan de deur O hemel — alstublieft, professor — neen! Kijkt u me niet met zulke oogen aan. . . . ik word bang Neen, neen, ik ga liever weer weg —”

Aldus diende zij zich aan en bleef ook bij hem, omdat de

oude huishoudster haar met tranen in de oogen uitlegde dat de betrekking voor haar als geknipt was.

„Is hij dan niet gevaarlijk?”

Ach wat — gevaarlijk! Heelemaal niet! Eenzaam was hij en een beetje wonderlijk, wat de boeken betrof. O — die verwenschte ouwe prullen! Door hen wist de arme oude juffrouw bijna zelf niet goed meer, of ze eigenlijk een vrouw was of een stofdoek.

„Maar kunt u ook goed voorlezen . . . ?”

Juffrouw Hilde Pagliocchini keek de oude vrouw verwijtend aan, wees met den vinger op haar borst en vroeg met een stem van paradijsachtige welluidendheid: „Ik?”

Maar toen zij Balicci voor 't eerst voorlas, met talrijke nuanceeringen en modulaties, nu eens vlugger en dan weer langzamer, nu met duidelijken nadruk en dan weer vluchtig heenglijdend over de zinnen, en toen zij haar woorden bovendien nog met een evenzoo hartstochtelijk als overvloedig gebarenspeel begeleidde, verborg de arme man het hoofd tusschen de handen en bewoog zich vertwijfeld heen en weer, als verweerde hij zich tegen een pak honden, die hem in stukken wilden scheuren.

„Neen! Zoo niet! Zoo niet! In 's hemelsnaam!” riep hij uit.

En daarop juffrouw Hilde Pagliocchini met het onschuldigst gezicht ter wereld: „Lees ik dan niet goed?”

„Neen! Zachter, alstublieft! Zoo zacht mogelijk! Bijna zonder stem! Want u moet bedenken, juffrouw, dat ik altijd alleen met de oogen las!”

„Dat is heel erg, professor! Men diende altijd hardop te lezen! Of anders heelemaal niet! Hoort u?” Zij klopte met de vingerknokkels op het boek. „Het geeft geen geluid het is stom Gesteld, professor, dat ik u nu een zoen gaf —”

Balicci viel haar, plotseling verbleekend, in de rede:

„Waagt u niet”

„Natuurlijk niet — wat denkt u! Dacht u werkelijk, dat ik u een kus zou geven? Wees u maar niet bang! Ik doe het niet. Ik zei het u maar, om u het verschil duidelijk te maken. En nu zal ik probeeren, heel zachtjes te lezen. Maar ik maak u er dadelijk opmerkzaam op, professor, dat ik dan de s-klanken lispel”.

Bij de tweede poging stond Balicci nog heviger martelingen uit. Hij zag echter in, dat het met ieder ander hetzelfde geweest zou zijn. Elke vreemde stem zou hem zijn wereld heel anders doen schijnen.

„Luistert u eens, beste juffrouw Wees u zoo vriendelijk en probeer eens alleen met de oogen — heelemaal zonder stem”

Juffrouw Hilde Pagliocchini draaide zich om en keek hem met groote oogen aan.

„Wat bedoelt u? Heelemaal zonder stem? Wat moet ik dan doen? Voor mij alleen?”

„Juist — heelemaal alleen voor u”

„Daar dank ik hartelijk voor!” bruisde de juffrouw op en stond op van haar stoel. „U maakt zeker een grapje over mij? Wat moet ik met uw boeken, als u me toch niet hoort?”

„Dat zal ik u dadelijk uitleggen”, antwoordde Balicci kalm, met een bitter lachje. „Het doet me plezier, wanneer hier iemand in mijn plaats leest. — Dat zult u denklijk niet begrijpen. Maar ik zei u immers al: Dit hier is mijn wereld en het is me een troost te weten, dat deze wereld niet heelemaal verlaten is, dat er iemand in haar leeft, dat Ik zal hooren hoe u de bladzijden omslaat, zal uw ontroerd zwijgen opmerken; ik zal u van tijd tot tijd vragen, wat u op dat oogenblik leest en ik zal u in gedachten volgen. Uw stem, beste juffrouw, berderft me alles!”

„Maar gelooft u me toch, professor, als ik u zeg, dat mijn stem werkelijk mooi is!” protesteerde de juffrouw geërgerd.

„Ik geloof dat ook — ik weet het” zei Balicci snel.

„Ik wil u niet beleedigen. Maar ze geeft alles een heel andere tint, begrijpt u? En ik zou willen, dat niets zich wijzigt, dat alles bij het oude blijft Leest u rustig Ik zal u zeggen, wat u lezen moet. Bent u daar nog?”

„Ja — ik ben er nog. Zegt u 't maar”. Toen Balicci haar het boek beschreven had, dat zij lezen moest, sloop juffrouw Hilde Pagliocchini op de teenen de kamer uit en knoopte een gesprek aan met de huishoudster. Balicci leefde intusschen in het boek, dat hij haar beschreven had, en verheugde zich over het vermeende genot, dat zij eraan had.

(Slot op bladz. 300)

IN HET HUIS VAN DEN RIJKSTEN INWONER TE GADAMÈS

REIZEN IN TRIPOLI

DOOR LUCIE M. PIERSON—FRANSSEN (ELLEN FOREST)

AL wandelend waren we bij de moskee van Thingessin gekomen. Stilte, stichting, rust en vroomheid. Tusschen de hooge zuilen van marmer in alle kleuren, wier Byzantijsche kapiteelen duidelijk de herkomst aangeven en die met groote moeite en kosten geslept zijn uit een of anderen ouden Christentempel uit de 5de of 6de eeuw, lagen de Arabieren in hun witte of tabakskleurige baracano's. ☼ Van tijd tot tijd bad één voor; dan hoorden we: „Allah! Allah!” en kwam uit de rijen het antwoord: „Mohammed el Rassouli!” ☼ Allah is groot en Mohammed is zijn profeet (zoon). ☼ Twee prachtige rose marmere zuilen opzij van de „Mizra”, een buit met mystieke bedoeling daar gebracht: een offer aan Allah, dat diens glorie over Christus moet symboliseeren. ☼ Weer een pleintje met een moerbei, weer bas reliefs, maar nu herkennen we vormen die we in het Museum der Witte Paters van Carthago gezien hebben — de Punische ster! Wát doet die hier? ☼ We hebben ook Punische inscripties gevonden in Leptis Magna — maar hier?! ☼ De historie van Gadamès staat geschreven in zijn vreemde architraven, die doen denken aan den Assyrischen stijl, zijn sleutels met inkerlingen, die door Babylon geïnspireerd werden, zijn Byzantijsche kapiteelen en zijn Grieksche zuilen. Koningin der Woestijn wàs Gadamès, de ontroonde — en ontroond door wie, door wat? Door de techniek, die auto's en vliegende schepen, vliegmaschinen en radio in het leven riep. En alle symbolen en alle teekens van verre volken uit ver verleden zijn verworpen tot afweermiddelen tegen bekende en onbekende booze geesten. ☼ „Non Madame, non”, zei de oude Arabier, „ce ne sont que des amulettes — zóó oud en zóó geëerd dat ze pas te loor zullen gaan met Gadamès zèlf, de punten van onze huizen zijn eigenlijk horens van gazellen tegen het booze oog, daarom is Gadamès zoo groot geweest en zal het groot

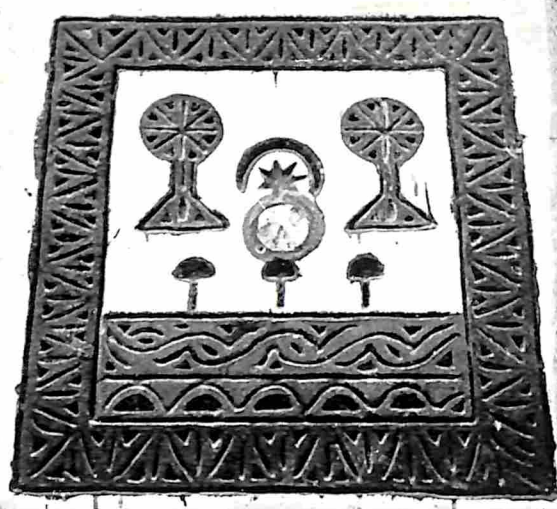
(Slot)

blijven. Het geloof in het malocchio, het booze oog, begint beneden Rome en beheerscht heel Afrika. En het booze oog kan overgedragen worden op planten en struiken, daarom liggen Arabieren liefst in 't open zand en sluiten zich geheel in hun baracano. ☼ Het bijgeloof heerscht machtiger dan het geloof, dat hier toch ook een sterk houvast heeft. ☼ De oude Arabier praatte met den kapitein en den luitenant, die ons vergezelden. „Zullen we op een terras gaan?” Nooit vergeet ik den moeizamen tocht langs onmogelijke trapjes, al wentelend onder lage muren, waar hoofdstooten één der gewoonste dingen werd. De belooning bleef niet uit. Opeens stonden we op 't terras van de Moskee en overzagen de geheimzinnige vrouwenstad met de lage muren, de smalle gangen. „Niet leunen, in 's hemelsnaam . . . de muren lijken solide, maar zijn van zand. — Als 't geregend heeft, wat haast nooit voorkomt, is Gadamès een ruïne, dan zijn alle ornamenten ingezakt en moeten ze „schleunigst” den boel weer herstellen. ☼ „Daar is de Hosc el Noen!” legde de gids uit — daar antwoordden de Gadameezen „Neen” op 't bevel van Obka el Náfi, dat ze den Christengodsdienst moesten afzweren en Mohammedaan moesten worden: daar werden ze allen onthoofd. ☼ Het Arabische gedeelte, de Beni Oeled, lag rechts van ons, en iets verder lagen de Berber-buurten. Geen levend wezen op de terrassen, de vrouwen waren gewaarschuwd dat er mannen kwamen, geen geluid behalve het balken van een ezel, of een haan die kraaide op één van de daken, want hanen, kippen, geiten en honden leven evenals de vrouwen op de hooge terrassen. ☼ In Beni Oeled ligt de kern van de stad, daar ontstond ze, volgens overlevering — en de Berbers zijn trotsch op hun ouden oorsprong en hun Christen-verleden. — In de wijk „Beni Derar” wonen de slaven, die nu zoogenaamd vrij zijn en het daardoor veel moeilijker hebben dan vroeger, toen ze geen verantwoording en geen zorgen kenden. Het

plein waar de slavenmarkt gehouden werd, vertoont in de muren nog de ringen waaraan ze gebonden lagen. Nu noemt men hen „Servi” en worden ze niet meer verkocht, maar niemand beschermt hen ook en niemand bekommert zich om hun ellende, die aangrijpend is. Ze zijn niemands eigendom en hebben dus geen waarde. „Morgen is het markt voor de vrouwen”, zei de Arabier. „Markt op de terrassen . . . en ’s avonds is het feest tot laat in den nacht, beneden voor de mannen, boven voor de vrouwen. Dan dansen en zingen en gillen ze hun vreemde „zgrets” — en hebben ze fluiten, trommels en triangels. Vreemde fantasiën, die zich in het donker afspeelen onder den fellen sterrennacht — onder ’t oog van „de groote kameel”, die bij ons „de groote beer” is. Een legende is natuurlijk ook hier aan alle groote en bekende sterrenbeelden verbonden, zooals bij alle primitieve volken. Zeven slechte Toearegs hadden de schoone, blanke, slanke meherri gestolen van Sidi Noea. Maar Sidi Noea stond in heel nauwe relatie met goede geesten, die hem dadelijk de daders aanwezen. Sidi Noea beklagde zich in zijn gebed bij Allah, die de zeven Toearegs wegnam van de aarde en omtoverde in een slang, een jakhals, een hyena, een wilde kalkoen, een ezel en andere dieren, de blanke meherri verhuisde naar den hemel (de groote beer), de vurigste ster heet „het oog van den kameel”. We vroegen hoeveel stammen er leven in de woestijn en de Arabier wees naar de sterren en zei: „Wie zal ze tellen?” Maar hoewel er ook zijn, ze zijn geen van alle elkaar’s vrienden. De Berber haat den Toeareg, de Toeareg den Arabier, de Arabier den Nubiër enzoovoorts. En alle stammen hebben hun dialect en hun eigen wetten (zooals in ons Indië de Adat), alleen het hogere gerechtshof, dat voor allen geldt, is Italiaansch. ☼ De Berber- en de Toeareg-vrouwen en ook de vrouwen der Bedouinen bedekken haar

gelaat niet en vieren hun „Akas” (feesten) met de mannen samen. — Gadamès, het schoone, het verborgene, mysterieuse, het roept ons nu al terug met de lokkende stem van de woestijn, met het zachte gekir harer onzichtbare vrouwen. De „Atman” van ons Toeareg-dorp, groot, knap, hooghartig en sterk bracht me in zijn tent, waar twee vrouwen waren, zwaar met amuletten behangen, met kettingen van gouden en zilveren munten, zooals de Oeled Nails dragen in het Tunesische of Algiersche. De ééne was 19, de andere 13 jaar. Beiden verwachtten een baby, en in haar oogen vlamde de jalousie om de nu nog verborgen toekomst — wie zou haar heer een jongen geven? Niet omdat de familie een hoofd zou krijgen — want de zoon van de dochter en niet de zoon van den zoon is hoofd van de familie — maar omdat een zoon misschien ver weg kan gaan en ’s avonds om ’t kampvuur wondere verhalen kan doen. — 5 uur ’s morgens. ☼ Links van ons de sebka van Nozezem aan de grens van Tunesië, waar de echte hooge zandduinen liggen en de woestijnroos gevonden wordt, waarvan een Fransch schrijver zei: „dat ze geurde als . . .” omdat de arme er nóóit een gezien had en niet wist, dat het een roos is van zand, gevormd door ’t opgetrokken vocht, dat, door de zon verdamppt, een steenkristallisatie achterlaat, schoon maar geurloos. Hier en daar zien wij een oase liggen, een kleine uitzichttoren op eenzame hoogten tusschen groene landen, hier en daar verlaten Kasr’s, vervallen, desolaat en schilderachtig. — Nu volgen we, al kronkelend, de Wadi (’t riviertje) Zuzau — en dan komt als een openbaring weer de rivier de Dzziueba — de rijkdom van Naloet. ☼ Naloet, hoog boven de vallei, Naloet, nu reeds een bekende — èn een stad waar vrienden woonden, want in de woestijn is geen lange voorbereiding tot vriendschap noodig, daar ben je vriend of je wordt het nooit. ☼ Naloet — we hebben je lief en

we keeren weer. Ik zie nog de Bedouinen-vrouwen, op hun hoofd de roode zadels met de zilveren zadelknoppen en de bundels leeren reepjes, die er een zeldzame sierlijkheid aan geven, met de bellen en zilveren stijgbeugels en de lange wollen netten, waarvan vlechten afhangen, eindigend in balletjes. Vreeselijk zijn de bidden, die bij elke correctie het paard martelingen doen lijden. Door het dunne, vaalroode gewaad moeten de vrouwen het drukken der stijgbeugels op haar schouders voelen. Maar wie vraagt daarnaar? Een vrouw is een lastdier, zooloos geen lastig dier! „Noch uw os, noch uw ezel, noch uw huisvrouw” geeft wel de plaats aan, die de arme in het leven inneemt. In Gadamès kwam een vrouw, geen vreemden vermoedend, uit het bronhokje, ietwat slordig gesluierd. Een man, die op een bank zat, bulderde haar iets toe. Ze trok de sluijer hooger en rilde zichtbaar. ☼ De vrouwen dragen de zadels aan — de slaven zadelen het: leggen den singel aan met de kabalistische of geometrische figuren in zilver. De paarden dragen een vreemd, zwaar leeren borststuk, dat het zadel recht houdt — maar de vrouwen duwen het afschuwelijk bit in den mond, dat als met scherpe tangen grijpt en elke ongehoorzaamheid vreeselijk straft. Kinderen droegen de geweren aan, die onder de fantasia afgeschoten werden. ☼ Wat we niet zagen: een jacht met valken of met sloughi’s. Soms gaan de mannen van één kabyle op jacht, soms ook van verscheidene. Dan herkennen ze elkaar aan de teekens op singel en broek. Waar de prachtige sloughi’s vandaan komen, weet ik niet. We zagen er één in Leptis Magna, eigendom van een officier, die hem goedkoop gekregen had

VERSIERING VAN EEN HUISGEVEL TE GADAMÈS

IN DE OASE VAN GADAMÈS

omdat de achterhand $\frac{1}{3}$ cm te laag was. Want voor die jachthonden gelden regels, even streng als bij ons voor de volbloeden. ☼ We zijn op weg naar Giado en nog altijd in de onvruchtbare zône — maar allengs wordt dat anders. Achter ons de blanke duinen, de rosse steenvelden, daverend van licht onder de felle zon, verlucht door toefen groen. . . . achter ons het gebied der luchtspiegelingen, waarvan we er twee zagen tusschen Gadamès en Derg; prachtige palmen met den voet in zilveren meren! ☼ De wind giert, brult, striemt in wilde, korte stormvlagen. We zijn blij dat we het zandgebied uit zijn, waar de wagen elk oogenblik op een steen liep en we dooreen geschud werden tot we allen tegenstand opgaven en geduldig wachtten tot onze ledematen uit hun verband gerukt zouden worden. Hier is tenminste een uitstekende weg — maar ’t was noodig, want alléén ’t weerzien van Gadamès zou ons kunnen bewegen nogmaals dien weg te gaan van martelend geschok, wind en stuivend zand. Onze waterflesschen, gewone flesschen, maar met een dikke laag watten erom, waaromheen een verband dat een verpleegster niet keuriger zou kunnen leggen, zijn nog heel. Als men die flesschen in de volle zon, maar tevens in den wind of op de tocht ophangt, blijft het water absoluut koud, zelfs als buiten de temperatuur ’t kookpunt nabij is. ☼ Van Naloet gaan we nu terug over den prachtige weg naar Jeffren, die in tegenstelling met den andere in de laagte loopt. Dit is al een echte kolonie, met twee winkels een nieuw hotel, een postkantoor, een school en eenige Italiaansche vrouwen. Het hotel, dat evenals de andere onlangs geopend is, ligt op het uiterste puntje van een hoogvlakte van 700 m. Eindeloos strekt zich de Tsjebara (vlakke) uit met hier en daar een bouquet palmen, een wadi, een bron. ☼ Vóór het hotel, in de zon, een ware fantasmagorie van burnoes en baracani, waaruit van tijd tot tijd de shouria (hemd) met de wijde mouwen komt. ☼ Het is de laatste dag van de Ramadan, onder de groote Bedouinententen van zwart en geel gestreepte stof staan de ghase, groote houten schotels, gereed om er de griesmeel voor de koeskoes in te wrijven, want

straks, als de zon onder is en het avondgebed ten hemel gezonden, begint het groote feest van eten en drinken, dat drie dagen duren zal. Dan komen de vrouwen van de Toearegs, zwaar beladen met goud en zilver en brengen elkaar bezoeken. In een halven cirkel zitten ze dan buiten hun tenten en als het eten afgelopen is, zingen ze hun zangen vol heimwee en melancholie.

die ze afwisselen met de zgret, een heel hoog kloekend geluid achter in de keel. Als de mannen gegeten hebben, gaan ze naar hun café's en luisteren, evenals hun voorvaderen voor eeuwen deden, naar de eindeloze verhalen over de verschillende Kabyles (clans) en de Zaonia. Dan daalt de woestijnnacht over feestende menschen, slapende dieren en onbeweeglijke palmen,

DE THEECULTURES

DOOR FR. VAN GELDEREN-DE WITTE

DE Indische cultures behooren tot die onderwerpen, waarvan eigenlijk ieder Nederlander iets moest afweten, zoowel omdat zij één der pijlers van onze volkswelvaart zijn, alsook omdat hun geschiedenis er één is van moedig niet-versagen en van glansrijk resultaat, dat bewondering wekt en . . . een hart onder den riem steekt. ☼ De Nederlandsche theecultuur dateert van 1824, althans werd in dat jaar de eerste grondslag ervoor gelegd in het schrijven van de Regeering aan von Siebold, die belast was met natuurkundig onderzoek in Japan, om „jaarlijks een goede quantiteit gewassen en zaden en voornamelijk de zoodanige naar Batavia te zenden, die zich door een nuttige of merkwaardige hoedanigheid onderscheiden.” ☼ Onverbrekkelijk met haar verbonden is de naam van Jacobson, de ervaren Rotterdamsche theehandelaar en -kenner — immers theedrinken deden we al driehonderd jaar, en wel import uit China of Japan — die met veel moeite en inspanning de zaak opgebouwd heeft op Java. Er was niet alleen de kwestie van de zaden — in de 17de

TOEAREG-VROUW UIT TRIPOLITANIË

eeuw had Linnaeus na veel mislukkingen eindelijk zaad in goeden toestand weten te krijgen, door het in een kistje met aarde te laten zaaien, wat toen de eenige manier bleek om het de zeereis te laten overleven —, maar op zijn minst even belangrijk was het probleem der arbeidskrachten. Onder de in Indië aanwezige Chineezers was er geen, die verstand had van de bewerkingen der theeplant, dus betrok men arbeiders uit China en keek van hen de kunst af! De kwestie van werkkrachten is altijd bijkans onoplosbaar moeilijk geweest in de Oost en is dat gebleven tot den huidigen dag toe. Het gouvernement had daarom in de geheele onderneming een zwaar hoofd, blijkens een schrijven van 1826: „Eene algemeene bedenking, welke naar het gevoelen der Regeering niet uit het oog mag worden verloren, is gelegen in de vraag of het in de tegenwoordige omstandigheden raadzaam kan worden geoordeeld om den Inlander met nieuwe werkzaamheden op te houden, hetgeen in den beginne — welke billijke betaling hij ook daar-

voor geniete — hier te lande nimmer zonder eenige kwelling geschieden kan.” Zelfs tot in details zijn de klachten dezelfde van toen en van nu. Toch schijnt er reeds veel gewonnen, als maar aan de employé's onverbiddelijk de eisch gesteld wordt van degelijke kennis, zoowel van taal als van adat (gebruiken) der inlandsche bevolking, waarmee zij te werken hebben. Hoeveel misverstanden, die kwaad bloed zetten, zijn er al niet gerezen door gebrek aan die kennis! ☼ Jacobson had met zeer veel moeilijkheden te kampen en naast daadwerkelijkgeuite sympathie van den kant der Regeering en der directie van de Handelmaatschappij, door wie hij uitgezonden was, ondervond hij ook tegenwerking en werd o.a. meermalen beknibbeld op zijn geldelijke vergoeding. Hij wist echter, gelukkig voor de theecultuur, niet van wijken, hij begaf zich persoonlijk een paar maal naar China, richtte op Java alles zelf in en schreef een handboek, dat tientallen van jaren uitnemende diensten bewezen heeft. ☼ Ondanks de vele moeite, die men zich gaf, leek het wel of de theecultuur den kinderschoenen nimmer ont-

wassen zou geraken. Het begon goed. De eerste Java-thee werd op een tentoonstelling te Brussel geëxposeerd en de 2 kistjes „y ont fait l'objet de l'étonnement des connaisseurs.” Ze werd in Holland verkocht voor f 1.50 à f 3.00 per pond, een prijs waarmee men tevreden kon zijn. Doch al spoedig ging de kwaliteit achteruit, het publiek accepteerde dat niet, de vraag verminderde, en reeds in 1839 bracht een pond nog maar f 0.81 op, terwijl de productiekosten f 1.17 bedroegen! ☼ Het gouvernement had heel wat geld in het thee-avontuur gestoken en durfde in 1860 geen verder risico op zich nemen. De ondernemingen werden toen verhuurd. Een vooruitgang van betekenis gaf de Agrarische Wet van 1870, die het particulieren mogelijk maakte om gronden in erfpacht te hebben. Tevens ontvingen de Hollanders juist in dien tijd waardevolle gegevens over de cultuur van de Engelschen. ☼ Ook dezen was het aanvankelijk niet voorspoedig gegaan. De theeondernemingen waren daar het voorwerp van bedriegelijke speculaties geworden, getuige

de uitdrukking: gardens are made to sell and to pay. Dat hield natuurlijk niet lang stand en al spoedig verzuchtte heel Engeland, dat men zijn geld even goed in de Brahmapoetra werpen kon als in een theeonderneming steken. Ook in Engelsch-Indië echter wist men niet van versagen en ook daar werd de volharding beloond. Men trok vooral veel voordeel van de ontdekking der Assam-theeplant, dus één die in Voor-Indië inheemsch was. Een jong luitenant trof op een marsch met den troep heele bosschen aan van een plant, die hij voor thee aanzag. Hij stuurde een loot op naar Calcutta, waar men hem antwoordde, dat hij juist gezien had, heel laconiek, zonder dat men zich nog reken-schap gaf van de geweldige perspectieven, die hiermede geopend werden. Van het moment af, dat dit wél gebeurde, is het met de theecultuur in stijgende lijn gegaan. De Engelschen waren zoo welwillend — sportief zouden we ook kunnen zeggen — ons met de Assamthee in kennis te brengen

en tevens van hun waardevolle ervaringen mee te deelen, die ook bij ons een ware omwenteling teweegbrachten. Tegenwoordig wordt de Chineseesche thee nog slechts in China en Japan verbouwd, Engelsch-Indië, Ceylon, Java en Sumatra gebruiken alle de Assamthee of kruisingen. We hebben hiermede meteen de weinige gebieden ter wereld opgesomd waar thee verbouwd wordt, als we daar nog de kleine terreinen in Natal en Zuid-Rusland bijvoegen, die voor den export niet van belang zijn. ☼ De kwaliteiten van zaden, de methodes van snoei en van pluk, het voorkomen en genezen van ziektes — rupsen en tal van insecten bedreigen de theeplant —, het bewerken van den grond, en al dergelijke worden heden wetenschappelijk in laboratoria en proeftuinen nagegaan. Wie leest van het primitieve gedoe en eindeloze gesukkel in den aanvang kan een meelijdenden glimlach niet onderdrukken, maar mag daarnaast wel alle bewondering koesteren voor de pioniers, die met hun eenvoudige middelen nog zooveel wisten te bereiken en den weg baanden voor de up to date inrichtingen van nu. ☼ In wilden staat wordt de theeplant een boom, op de ondernemingen echter houdt men haar een heester en kweekt met groote zorg een breede kroon. Dit model geeft de rijkste oogsten en het plukt tevens gemakkelijk. De Chineseesche theeplant is een dwergstruikje, waarom de Japansche vrouwen bij het plukken op een tabouretje gezeten

zijn, dat ze onder zich vastbinden om tijdverlies met heen en weer dragen te voorkomen. Hoe efficiënt er op de Indische ondernemingen gewerkt wordt, blijkt o.a. uit de hoeveelheden, die dagelijks door één vrouw geplukt worden: in China 7 à 8 K.G. en in Indië 20 à 22, waarvoor tusschen de 40 en 65 cent loon betaald wordt. Op de foto der volgende bladz. zijn vrouwen op Java bezig met den pluk, zij nemen telkens den bladknop en de drie bovenste blaadjes. Elk vertegenwoordigt een eigen soort, maar ze worden

THEEBLOEMEN

pas later gesorteerd. Voorloopig gaat alles bijeen in een zak, elders in een mand, wat beter voldoet, maar men is op Java huiverig verandering te brengen in oude gewoonten. In China en Japan wordt slechts 4 à 5 maal per jaar geplukt, en is het dus aan seizoenswisseling onderhevig, de Engelschen en wij echter plukken geregeld het geheele jaar door, al naar de omstandigheden 15 à 30 keer. Na den pluk begeven de vrouwen — somtijds ook kinderen — zich in een

lange reeks met haar last naar de fabriek, waar ieders deel gewogen wordt. ☼ De oorspronkelijke verrichtingen der theebewerking zijn ongeveer dezelfde gebleven, wat pleit voor het genie der oude Chineezen,

THEEFABRIEK EN ONDERNEMING RANTJA SOENI OP DE HELLINGEN VAN DEN GOENOENG PATOEJA IN DEN PREANGER

doch de techniek heeft ze reusachtig verbeterd en veranderd. De Chineezen houden het bij 't oude handwerk en hebben daardoor nog altijd 23 handelingen noodig, terwijl de machinale methode ze tot 4 gereduceerd heeft. ☼ Het geplukte blad bevat ongeveer 80% water, waarvan bijna de helft verdampen moet. Na dit verflenzen worden de blaadjes gerold. Dan is bij de zwarte thee — en Europa gebruikt bijna uitsluitend deze — het fermenteren aan de beurt,

onder invloed van de zuurstof uit de lucht, en tot slot wordt de thee, ook weer machinaal, gedroogd. De electriciteit is voor de theefabrieken een belangrijke hulp: de verschillende bewerkingen worden erdoor bespoedigd, en tevens geschieden ze gelijkmatiger en hygiënischer. ☼ Het is verwonderlijk, zoolang als de thee zich heeft weten te handhaven. Het Oosten kent haar reeds sinds 1900 jaar en ook Europa heeft ze, sinds de eerste kennismaking in het begin der 17de eeuw, niet meer losgelaten. Het theegebruik won steeds aan populariteit en de uitvoerbalansen laten een voortdurende stijging zien. Het mag dan overdreven zijn, wat een Japanner schreef, namelijk dat de Westerlingen 's middags geen gewichtiger bezigheid hebben dan theedrinken, waar is, dat de ge-

THEEPLUKSTERS AAN HET WERK

woonte der five o'clock tea een ongemeene verbreiding heeft gevonden. Langen tijd een specifiek vrouwelijke drank, wordt thee heden ook door mannen gebruikt en . . . terecht. Immers grondig als Duitsche geleerden zijn, hebben dezen degelijke onderzoekingen ingesteld naar voor- en nadeelen van theeconsumptie, en deze zijn zeer gunstig voor de thee uitgevallen. In het psychologisch instituut der Universiteit te München zijn in samenwerking met het Deutsche Forschungsanstalt für Lebensmittelchemie proeven genomen en kwam men tot de conclusie, dat het gebruik van thee, op

de juiste wijze bereid, de prestaties met 10% verhoogde, o.a. het optellen en uit het hoofd leeren. Onder die „juiste wijze” is te verstaan: gedurende drie à zes minuten 10 gram thee trekken op een halve liter frisch, kokend water, dat onmiddellijk in een vóórverwarmden theepot is opgeschonken. Looizuur, extractstoffen en aroma zullen dan in de gewenschte mate smaak en geur verleen, en één kop van dergelijke thee schenkt meer voldoening dan een heele pot bitter-verkookt aftreksel of lauwe, flauwe thee, die meer op slotwater lijkt dan haar naam thee waardig is.

ENGELSCHE GRAS (ARMERIA MARITIMA)

DOOR G. KROMDIJK

ER is een bepaalde groep van planten, die vroeger veelvuldig in de tuinen voorkwamen, en thans zoo goed als geheel verdwenen zijn. Voor het verdwijnen van de meeste dezer gewassen is wel een reden op te geven, maar toch schuilen er enkele onder, die vrij plotseling verdwenen zijn, en waarvan we eigenlijk niet weten waarom. ☼ Zoo is het ook een tijd gegaan met de Armeria, bekend als Engelsch Spaansch- of bloeiend gras. ☼ Dat was wel jammer, want een mooier randplantje voor een stadstuintje is moeilijk denkbaar. Over het algemeen loopt de amateur-tuinier niet zoo weg met een rand van graszoden, er is hem te veel werk aan. Daarbij is het werk nog moeilijker ook, maar, en dat is nog wel het ergste, het is een zeer vermoeiend werk, en als men veel te knippen heeft, krijgt men bovendien nog pijn in den rug en een paar ontwrichte polsen. ☼ Het is dan ook geen wonder, dat de meeste grasbanden, inplaats van een sieraad, op den duur door hun verwaarloosden toestand een steen des aanstoets worden. ☼ En nu is daar het Engelsch gras, dat altijd groen is, zomer en winter, waar nooit wat aan te knippen of te maaien is, wat ons in den zomer, ja bijna den

geheelen zomer, vergast op een schat van bloemen, welk gras op elken niet al te drogen grond groeit. Zulk een grassoort moet toch voor den liefhebberstuin wel „het” gras zijn. ☼ Maar wat we onder Engelsch gras verstaan, is in het geheel geen gras. 't behoort zelfs niet eens tot dezelfde familie. Dien naam ontving het echter ter eere van zijn grasachtig voorkomen. Het is een groenblijvend, zodenvormend plantje met lijnvormige, grasachtige, donkergroene blaadjes. ☼ De plant bezit een tamelijk dikken, bruinen wortelstok, waarvan zich aan den top een rozet van de fijne blaadjes bevindt. Onder zoo'n rozet ontspringen telkens nieuwe knoppen, die vrij spoedig weer tot nieuwe rozetten uitgroeien, waardoor men in tijd van een paar jaar reeds over flinke pollen beschikt. Al deze rozetjes kunnen van de moederplant verwijderd worden om ze apart op te kweken. De beste tijd om de planten te scheuren is in het vroege voorjaar. We trachten zooveel mogelijk aan elk rozetje een stukje van den bruinen wortelstok te behouden. ☼ Het verplanten zou ook nu nog kunnen gebeuren, als we maar zorgen dat de grond voldoende vochtig is en dit den eersten tijd ook blijft. Op drogen grond

toch slaan ze heel moeilijk aan, of 't zou in de schaduw moeten zijn. ☼ Er zijn niet zoo heel veel randplanten, die het in de schaduw doen. het Engelsch gras echter maakt daar een gunstige uitzondering op. Hoeveel stadstuintjes zijn er niet, die gedeeltelijk in de schaduw liggen, en waar met een gewonen grasband zoo goed als niets te bereiken valt. Juist daar zou een randje *Armeria* zoo goed op zijn plaats zijn. ☼ Inplaats van elk voorjaar dure graszoden te leggen, kan men volstaan met het eenmaal planten van een randje Engelsch gras. Dat mag direct het eerste jaar nog geen gesloten band zijn, doch, het tweede jaar is zoo'n band toch geheel dicht gegroeid. Wenscht men steeds een mooie gesloten band te behouden, dan verdient het aanbeveling ze om de vier of vijf jaar te verplanten. ☼ Men begint dan weer met kleine polletjes, en het spreekt vanzelf dat men dan een groot aantal planten overhoudt, waar men een anderen tuinliefhebber weer een plezier mee doen kan. In Mei-Juni verschijnen de talrijke dunne, maar stevige vijftien cm lange bloemstengels, welke

eindigen in dikke, ronde bloemhoofdjes, waarin talrijke bloemetjes vereenigd zitten. Na den hoofdbloei verwijderen we direct de uitgebloeide bloemen, om de vaak nog lager geplaatste knopjes gelegenheid tot groeien en bloeien te geven. De gewone *Armeria maritima splendens* van onze afbeelding, met rose-roode bloemen, is wel een van de beste bloeiers. Buiten deze zijn er nog vele andere soorten, o.a. met witte en roode bloemen, doch deze groeien minder hard. ☼ Niet alleen als randplant, doch ook in den rotstuint is het Engelsch gras heel goed te gebruiken, waar het door zijn donkergroene kleur 's winters de noodige stemming geeft. Als ge een aardige bladcombinatie wilt hebben, een combinatie die vooral in den winter sterk opvalt, dan moet ge eens een hoekje uitplanten tegen een paar struikjes van de grijsbladige *Santoline*. ☼ De vermeerdering kan ook door zaad geschieden, wat men thans tot eind Juni in den vollen grond uitzaaien kan. Na een paar maal verspeenen kunnen ze het volgend jaar reeds bloeien.

DE WONDERREIS

DOOR L. GREETER

DE Wonderreis begon op een Zondagmorgen in Juni, toen het verrukkelijk weer was. ☼ Ik zat in de tram op dien Zondagmorgen, en mijn koffer stond naast mij. Het was nog vroeg, en er waren slechts weinig menschen in de tram. De straten waren ook nog leeg. We reden snel, want aan vele halten was het niet noodig te stoppen, omdat er toch niemand stond. ☼ Ik bedacht, dat ik binnen een kwartier in den trein zou zitten, en dat ik dienzelfden avond in een vreemd land zou zijn. Mijn avonturenreis zou beginnen, ik had het gevoel, alsof duizend onbekende heerlijkheden mij wachtten. ☼ Hoe was het mogelijk, dat niemand het mij aanzag! Maar ik moet er wel heel gewoon uitgezien hebben, niemand sloeg acht op mij. ☼ Wij bereikten het Centraalstation, waar ik mijn reis zou aanvangen. ☼ De zon goot als stroomen van glinsterend goud op het stationsplein, op de auto's die af en aanreden, op de trams die kwamen en gingen, op het water van de Prins Hendrikkade, op de bootjes en booten die daar lagen. De hemel was als een enkele lach, vol blijheid, vol zorgeloosheid, vol beloften. ☼ Ik ging het station binnen. ☼ Het was er vol. Vol aan de loketten voor het Gooi, voor Kennemerland, maar ik keek daarnaar met een lach. Vandaag ging ik niet naar het Gooi of naar Kennemerland, hun droomende heidevelden, hun blonde duinen, hun wondere vergezichten zouden mij vandaag niet zien. Verder, veel verder ging ik, eenige weken lang. Naar onbekende tooverlanden ging mijn reis. ☼ Ik zat in den trein, alleen. Ik zag andere menschen langs de waggons gaan, ik zag alles wat een reiziger ziet, die in zijn trein zit en wacht tot die vertrekt. En eindelijk schoof de trein, langzaam, onder de kap uit. ☼ De wonderreis was begonnen. ☼ Steeds sneller gingen wij. Het Hollandsche landschap, o, hoe mooi is het toch! Hoe lieflijk zijn die eindeloos stille, groene velden, met die zoo oneindig dikwijls beschreven, maar nooit genoeg volprezen stoffeering van het kalme, grazende of liggende vee! Welk een rust gaat er uit van al die stille schoonheid! Wat is er gelijk aan die kleine, vriendelijke huizen, die dragende vruchtboomen, die stille landwegen, die spiegelende slootjes, die bruggetjes, alles wat zoo klein, zoo proper, zoo kalm is? ☼ En ik bedacht, hoe wonderlijk het was, dat dit kleine, vredige land eenmaal zulk een machtige rol in de wereld gespeeld heeft. Dat het groote koninkrijken heeft verslagen, geweldige gebieden heeft veroverd, de wereld zijn wil heeft opgelegd. ☼ Over machtige spoorbruggen, gebouwd over breede en diepe rivieren, reed de trein. En ik bedacht, dat dit wonderlijke, kleine land toch nog andere dingen heeft dan stille weiden, popperige huisjes, en goeddelijk lachende menschen. Er zit nog iets anders in. Iets groots, iets dat niet veel spreekt, niet veel ophef maakt,

maar toch telkens weer, onverwacht, de wereld in verbazing zet. ☼ Arnhem gaan wij voorbij, en ik krijg visioenen van verrukkende schoonheid van Veluwezoom, koele bosschen, een kalm-brede rivier. Ik zie de eerste vriendelijke huizen, en ik bedenk, dat daarachter een mooie, kalme stad ligt, vol sierlijke huizen en fraaie tuinen. Een heerlijke woonstad, echt geschikt voor degenen die hun heele leven geploeterd hebben in de hitte en oatberingen der tropen, en thans, tegen het einde van hun leven, uitrusten mogen in Holland op zijn mooist. Even bedenk ik, dat een vakantie in Arnhem toch ook wel heerlijk zou zijn geweest . . . Maar de trein rolt verder. ☼ Wolfhezen nadert. Ik zie eindeloze zandgronden, koel-donkere dennenbosschen, kleine, smalle paden tusschen stille heide. O, wat verrukkelijk is het hier! Maar mijn weg gaat verder, doch ik beloof mijzelf, dat ik hier zal terugkomen, zeker, dat ik zwerven zal door die bosschen en heide, langs die eenzame smalle paden. ☼ En dan wordt het land langzamerhand minder mooi. Eentoniger, vlakker, lediger. Wij naderen de grens, ik voel het, al zie ik nog niets. En wij houden eindelijk stil aan een klein stationnetje, heel leelijk, heel primitief. Lang staan wij daar. Ik weet het, wij zijn aan de grens. Formaliteiten moeten vervuld worden, en zij worden vervuld. Warm is het, en stil, een bij zoemt langs het open venster van mijn coupé, en ik vraag mij af, waar zij wel honig denkt te vinden. Want in wijden omtrek is geen bloem te zien. ☼ Eindelijk is men dan klaar met alle formaliteiten. En dan zet de trein zich weer in beweging en ik weet, nu gaat het beginnen. Nu komt de eigenlijke wonderreis. ☼ Sneller, steeds sneller gaat de trein. Als een vroolijke, jonge

ARMERIA MARITIMA SPLENDENS (ENGELSCH GRAS)
(Foto: Vaste, Tweejarige en Rotsplanten, Uitg. Turkenburg, Bodegraven)

HET OUDE RIJNFRONT VAN KEULEN

hond, die losgerukt is van den ketting en thans langs de wegen rent. Heerlijk, nu is er een einde aan dat telkens stoppen, aan al dat stilstaan! Nu kan ik eerst recht doen wat een trein toekomt, voortvliegen, altijd maar voortvliegen langs de donkere glimmende rails, naar onbekende landen en onbekende verten. ☼ En de trein vliegt voort. Leelijk en eentonig is het land waar hij doorheen gaat, al kan toch eigenlijk niets volkomen leelijk zijn onder zulk een stralenden hemel en bij zulk een goudsprankelenden zonneshijn. En er is iets veranderd, ook in de omgeving. De huizen lijken minder netjes, minder proper, de vensters lijken kleiner en minder spiegelen. En daar, voor de eerste maal, zie ik een opschrift. In een vreemde taal. Ik weet dus nu met onomstootelijke zekerheid, dat ik niet meer in het dierbare oude land ben, maar in den vreemde. ☼ Wonderlijk is dat toch, dat verschil in talen. Zulk een korte tijd scheidt mij nog maar van de opschriften en uithangborden in mijn eigen taal. Ik zie menschen, zij zien er eigenlijk net zoo uit als wij. Maar als wij ze aanspraken in onze taal, dan zouden zij die niet verstaan. Ja, wel wonderlijk is dat onderscheid in talen! En ik denk aan het oude verhaal, waarin al deze talen ontstonden als een straf, als een vloek. Ja . . . en dat oude verhaal had gelijk. Welk een jammer, welk een misverstand, welk een vijandschap is er ontstaan door die verschillende talen, onder de menschen die in den grond toch allen volkomen gelijk zijn! ☼ Altijd maar voort rent de trein. ☼ Ik bedenk, dat de afstanden hier veel en veel grooter zijn dan in ons eigen landje. Daar moet men in den vreemde altijd even aan wennen. Men is zoo geneigd om maar steeds rekening te houden met de afstanden bij ons, een uurtje voor dit en een halfuurtje voor dat. Maar hier duren de spoorreizen uren en uren, soms dagen en nachten lang. ☼ En nu gebeurt er niets meer, al die uren. Alleen verandert de omgeving, heel langzaam, heel ongemerkt. Men begint het te voelen, dat men in den vreemde is. Zoo is Holland niet, zoo kan Holland niet zijn! En plotseling voel ik mij ermede verzoend. Ik ben nu werkelijk op reis! Ik zit in mijn coupé en voel mij een cosmopoliet. Ik moet de Hollandsche gemoedelijkheid afleggen en een andere houding aannemen. Wat koel onverschillig zal wel het beste zijn. ☼ Altijd maar door raast de trein verder. De dag kruipt voort, de zon gloeit over de velden en de dorpen waar wij langs komen. Het wordt nog geen avond, natuurlijk, in Juni zijn de dagen lang. Maar toch is het hoogtepunt van den dag voorbij. Ik nader het eerste doel van mijn reis. ☼ En eindelijk, daar komt het. De trein gaat wat langzamer, ik zie huizen, huizen, massa's huizen, torens, bruggen. Er komt een stad, een heel groote stad. ☼ Dat is het eerste doel van mijn reis, het heilige Keulen. ☼ Als ik uitgestapt ben en mij wring door de razende drukte van het station, en even later over het even drukke stationsplein loop, bedenk ik hoe groot het verschil hier is met onze Hollandsche steden. Daar is nooit zulk een roekeloos door elkaar rennen, zulk een lawaai, zulk een rusteloosheid. Het land zonder rust, zoo heb ik Duitschland in gedachten wel eens genoemd, en werkelijk, in de groote steden krijgt men den indruk of daar nooit volkomen rust is. Zoo laat of zoo vroeg kan het niet zijn, of er wordt gerend, gehold, lawaai gemaakt.

Ja . . . dit is nog een jong volk, dat zijn weg nog vinden moet. Wij niet meer, onze voorvaderen hebben dien lang geleden reeds gevonden en netjes voor ons afgebakend. Nu plukken wij er de vruchten van. Zou indertijd, driehonderd jaar geleden, in onze groot steden ook zulk een rusteloosheid hebben geheerscht? Ja, als ik mij de oude verhalen herinner, moet dat inderdaad zoo geweest zijn. ☼ Temidden van al die voortjagende menschen wandel ik, de tourist. De binnenstad van Keulen bevalt mij niet, het is er te woest, te rommelig. Maar daar sta ik voor den Dom. ☼ Ik zal hem niet beschrijven. Maar ik sta er stil voor, en ik staar naar die ontzaglijke torens, naar dat meesterstuk van menschelijken arbeid en menschelijke kunst. En ik klim even de breede trappen op en ga binnen, in die diepe kalmte na al het spektakel daarbuiten. En ik denk. ☼ In mijn hotel heb ik gelukkig een kamer aan de achterzijde. Het nooit eindigende spektakel zal mijn nachtrust niet storen. ☼ Ik heb uitzicht op de achtermuren van een kerk. Oeroud lijken die muren, grijs en verweerd, ik zie pilaren en kolommen, vreemde figuren van duivels en engelen, grillig gevormde dakgoten en ornamenten. Alles oud, heel oud. En terwijl ik er naar kijk, beginnen al de kerkklokken in den omtrek te luiden. Zwarte, machtige tonen, lichtere er doorheen, tezamen een geweldig en ontzagwekkend koor. ☼ Het heilige Keulen . . . ☼ Den volgenden morgen vertrek ik naar Koblenz. Vandaag is het weer even stralend als gisteren. Het zal een heerlijke spoorreis worden. ☼ Ik zie de Rijnstreek, Liefelijke dorpjes, verborgen achter tuinen en boomgaarden, met bloemen overdekte hellingen, snoezige sprookjeshuizen, kerkes, wijngaarden, vruchtentuinen. Telkens weer is er iets dat verrukt, dat bijna doet juichen van bewondering. Het werkelijke sprookjesland is het hier! Daar zijn ook de bergen met hun ruïnes, daar zijn de eindeloze wijngaarden tot den top toe, en daar zijn de oude muren en overblijfselen van vestingen, die halfvergaan de oude stadjes omgeven. Werkelijk, een droom- en sprookjesland! En daar is de rivier ook, de beroemde, de veelbezongene, daar is zij, kalm en breed zich slingerend door de vallei die zij zichzelf gegraven heeft. Daar is de Rijn! En ik staar er naar, in verrukking en ontzag tevens. ☼ En dan kom ik in Koblenz. ☼ In een klein, maar aardig restaurant, tegenover het station, eet ik. Het is er goed en gezellig. Het is stil op het stationsplein, waar de zon haar gouden stralen werpt. En dan stap ik in de tram, die mij naar den Rijnsoever zal brengen. Ik kom door nauwe, drukke straten, en ik bedenk, dat Koblenz ook een oude stad is, met een oude geschiedenis. Maar daar ben ik aan den oever van de rivier. ☼ Het is er heet, en stil. De boot is er nog niet. En terwijl ik wacht, komt er een gedachte bij mij op. Ik stap het keurige huisje, waar men „Auskunft“ kan krijgen, binnen, en ik geef mijn wensch te kennen. Om een nacht over te blijven in een werkelijk heel klein, idyllisch Rijndorpje. Welk kan men mij daarvoor aanbevelen? ☼ „Lorch“, wordt mij geantwoord. En ik prent mij dien naam goed in het geheugen, als de boot komt, een mooie, groote, witte boot. Maar ach, zoo leeg. ☼ Ik stap aan boord. En dan glijden wij zacht voort op de rivier, haast onmerkbaar. Het is nu brandend heet, verrukkelijk op

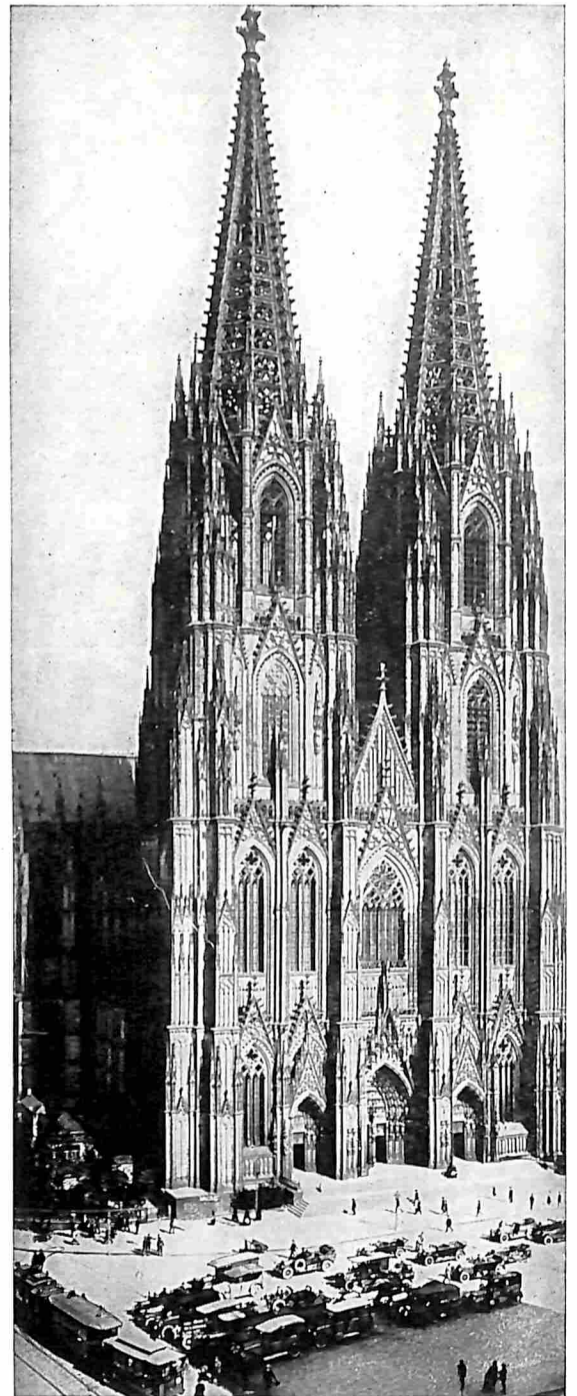

DE RUÏNE GODESBURG BIJ GODESBURG
AAN DEN RIJN

Romeinen en Germanen streden aan deze oevers, toen elk dier ruïnes een machtige en gevreesde burcht was, toen troepen gewapenden de bergen op en af gingen, toen ridders en edelvrouwen, monniken en krijgslieden langs deze oevers gingen. Dat alles lijkt hier nog zoo kort geleden. En nog verder terug gaan mijn gedachten. Tot den tijd dat er nog geen Romeinen, Germanen of ridders waren, toen de mensch nog niet bestond, en deze rivier zich zijn bed groef door de bergen, ontelbare eeuwen door. ☼ Als de grootste hitte een weinig voorbij is, als een eerste koele wind van de bergen en wijngaarden komt, bereiken wij Lorch. ☼ Een wonderlijk dorpje. Oud, oud, het lijkt of wij hier nog in de middeleeuwen zijn. Een paar hobbelige, bochtige, nauwe straatjes, een kerkje, een paar geweldige muurresten van oude vestingen. Ik vind een hoteltje, waarvan de eigenaar tevens wijnbouwer is. Ik ben de eenige gast, krijg dus de mooiste kamer. Met een balkon, dat uitzicht geeft op den Rijn, en dat begroeid is met abrikozen. De vruchten, klein en groen nog, zitten er reeds aan. ☼ Stil, stil is het hier. Tot in den nacht zit ik op mijn balkon, en staar naar de wondere, stille schoonheid voor mij. Kalm, droomend, stroomt het water voort, het kabbelen der witgekuifde golfjes mengt zich met het suizen van den avondwind. Purperen en violette schaduwen leggen zich op de eenzame oevers, op de hellingen der bergen, op de eenzame ruïnes. Steeds donkerder wordt het, duizend sterren fonkelen aan den hemel. Eindelijk is de tegenover liggende oever niet meer te zien. Maar het water glinstert en siddert, en ik luister ademloos. Wordt het niet steeds wonderlijker? Zie ik geen glinsterende zwaarden en gouden helmen boven de golven? Of zijn het gouden lokken en goudstralende harpen, gedragen door sneeuw witte armen? Zijn het geen sprookjes, die mij daar worden ingefluisterd, wonderbaarlijke, nooit gehoorde, prachtige sprookjes? Genoeg voor een geheel leven? Bijna met geweld moet ik mij dwingen eindelijk naar bed te gaan, morgen moet ik weer vroeg op. Maar nog lang hoor ik ingespannen naar al de geluiden daarbuiten, die de avondwind door de open vensters binnendraagt, en denk ik soms het geraas te hooren van verre krijgsgeluiden, of den weemoedigen zang van troubadours. En dan slaap ik in. ☼ De volgende dag brengt weer een stralende morgen, hemel en aarde juichen in vroolijkheid. Ik sta op mijn balkon, en ik kijk naar den schitterenden hemel, naar het blauwe, fonkelende water. Hoe wonderlijk, boven alle beschrijving mooi is het hier! Urenlang zit ik daar weer, starend naar al die schoonheid, droomend en fantaseerend. Maar dan bedenk ik, dat het toch tijd wordt te ontbijten. Ik kan hier niet blijven, straks komt de boot, en er is nog zooveel schoonheid, die ik zien moet. ☼ Ik ontbijt in den tuin. Een mooie, groote tuin, een beetje verwilderd, maar dat is juist prachtig. Een overvloed van

het water. Zoo kalm is de stroom, dat het lijkt alsof hijzelf moe en droomend is in de groote hitte. Nauwelijks hoorbaar kabbelt het water tegen de zijden der boot. ☼ Dat is dus de Rijn, en daar zijn de beroemde, ontelbare malen bezongen oevers. Daar zijn de oude, schilderachtige stadjes en dorpen, en wijngaarden, de burchtruïnes op haast elken top, en heel die onvergelykelijke, wonderbare romantiek. Ik lig stil in mijn stoel op het dek, en ik kijk en fantaseer. Over de verre tijden, toen

rozen vervult de lucht met heerlijken geur. Er hangen overal lampjes tusschen de boomen, en ik stel mij voor, dat deze tuin in de lange, warme avonden zacht verlicht zal zijn, vol gefluister en zacht gelach. Maar nu is er niemand. Slechte tijden. ☼ Dat vertelt de waard mij ook. Hij is een vriendelijke man, heel bescheiden. Hij is in Frankrijk geweest, toen het oorlog was. Veel vertelt hij daar niet van. Alleen wordt zijn blik ernstig en peinzend. ☼ Dan komt de boot, ik verlaat dit kleine, stille paradijs. Weer komt een lange, heerlijke dag, stralend van zonnenschijn, vol van heerlijkheid. Oneindigheden van schoonheid glijden langs mij heen. Ik lig in mijn stoel aan dek, en geniet, geniet. ☼ Als de avond zacht begint te vallen, en stille wolken opkomen uit de verte, bereiken wij het volgend doel van mijn reis. Wiesbaden. ☼ Het wordt al wat donker, als ik mijn hotel bereik. Het is er niet duur, heelemaal niet, maar ik zie toch dadelijk, dat het een prachtig hotel is. Veel goud en marmer, alles even mooi en grootsch. Ja . . . Wiesbaden is ook een heel mooie, beroemde badplaats. Maar ook hier is het leeg, heel leeg. ☼ Ik eet bijna alleen in de groote, prachtige eetzaal. En als ik weer op mijn kamer ben en mij verkleed heb, dan breekt het onweer los. Zware, knallende slagen en geweldige regen. Ik kan niet uitgaan. ☼ Maar, gelukkig, het duurt niet lang. Ik blijf nog een poosje in de zaal van het hotel, en als ik eens naar buiten ga kijken, zie ik dat het weer goed weer is. Zelfs de straat is weer droog. ☼ Het is wel al laat. Maar ik heb toch zoo'n geweldigen lust om nog een wandelingetje te maken. ☼ Leeg en stil is het overal. Toch, ik bemerk dat Wiesbaden aan zijn grooten naam beantwoordt. Veel mooie groote huizen, prachtige straten, een keur van winkels waar luxevoorwerpen, schilderijen, tapijten worden verkocht. En ik denk, in hoeveel romans uit het oude Duitschland Wiesbaden een rol speelt. De vorsten en de grooten der aarde hebben hier elkander rendezvous gegeven, en zij hebben met zich gebracht hun geheele gevolg van schoone en elegante vrouwen, schitterende officieren, edelen, diplomaten. In mijn verbeelding zie ik de Wilhelmstrasse twintig jaar geleden, de rijke toiletten, de prachtige uniformen, de paarden, de rijtuigen, heel dat schitterende, fascinerende van een beroemde, internationale badplaats. Nu is er niets meer van dat alles. Donker zijn de winkels, leeg en stil de straten. Van de hooge boomen drupt nog de regen, als stille, zware tranen. ☼ Den volgende morgen, als het weer een verrukkelijke zonnenschijn is, maar toch veel frischer dan gisteren, ga ik op weg naar de bosschen van Wiesbaden. ☼ Zachtjes klimt de weg omhoog, door de dichte bosschen. Zoete geuren ver-

DE DOM TE KEULEN

vullen de lucht, ontelbare vogels zingen hun liefelijk lied. Telkens wanneer het dicht gebladerte een doorkijkje toelaat, zie ik heerlijke vergezichten. Prachtige villa's, breede auto-wegen, tennisvelden, zwembaden. ☼ Ja, dit is wel een luxestadje! ☼ Eindelijk ben ik boven. Daar is een prachtig restaurant, met open en gesloten serres, grooten tuin, en uitzichtoren. Hier zal ik wat uitrusten en middageten. ☼ Na een uurtje vertrek ik weer, ditmaal langs een anderen weg. Ik ga de Grieksche kapel bezoeken. (Slot volgt)

MEISJE

DOOR A. POTASSE-KUMMEL

ONVERWACHTS zat ze daar op de tweede bank van IV B, het meisje. ☼ Links en rechts van haar zaten de meisjes van allen dag, waarvan de geonduleerde of strak-gladde jongenskopjes zoo heel bekend waren aan de vier rijen jongens achter hen. ☼ Doch als een prinsesje uit een andere wereld leek het nieuwelingetje met haar mantel van goud-blonde krullen. ☼ Er was het eerste uur geen aandacht bij de les en zelfs vergaten de jongens om „de Bok”, die nooit orde kon houden, te sarren. ☼ Bij het wisselen van leraar ging geroezemoes van stemmen op. Eén wist te vertellen dat „zij” uit Leeuwarden kwam en dat d'r vader rechter was. ☼ Doch schijnbaar onbewust van de beroering, die ze verwekt had, boog het blonde hoofdje zich over het blanke repetitie-vel, dat de pas binnen gekomen meetkundeleeraar uitgedeeld had. ☼ Met „de Sik” viel niet te spotten. ☼ Hoog en voor-naam stond hij voor de klas, zijn roode puntbaard, waaraan hij z'n bijnaam te danken had, golfde over zijn hagelwitte front. Een poos lang was de aandacht voor het meisje teruggebracht op de vraagstukken. ☼ De jongenshoofden bogen zich met scherpe denkrimpels over het werk. Alleen Jaap, bleek, plichtsgetrouw joch, kon dien morgen zijn aandacht niet bij de les houden. ☼ Voor 't eerst in de vier jaren dat hij op de H.B.S. was, dwaalden zijn gedachten wèg van de lessen. ☼ Voor 't eerst vergat hij dat hij hard werken moest om 't volgend jaar weer een beurs te krijgen voor vrije studie en boeken. ☼ Hij zag geen getallen, geen vraagstukken. Vlak vóór hem speelde de zon op goudblonde krullen, streek een ongeduldig handje steeds driftiger een naar voren gevallen krulletje over den schouder. ☼ Voorzichtig verschoof de jongen op zijn bank en zag dat ook haar papier onbeschreven was. ☼ Het potlood in het smalle handje tikte met zenuwachtige schokjes op het leege papier en plotseling wist de jongen: Ze kent de sommen niet. ☼ Met een schok richtte hij zich op. Nu pas las hij de vraagstukken over. Hij zàg ze. Even nadenken en op een kladpapiertje teekende hij de hoeken, de lijnen. ☼ Zonder bedenken, maakte hij, de beursjongen, voor wien veel strengere regels golden, dan voor de andere leerlingen, onder den strengen blik van den onverbiddelijken „Sik”, spiekbriefjes. ☼ Toen schoof hij, met een handigheid, die hem zelf verbaasde, de papiertjes op de voor hem staande bank. ☼ Ze zàg het! ☼ Een klein handje sloot zich om het ineen-

DE WONDERREIS. BURCHT RHEINFELS

gedraaide propje papier. ☼ Toen draaide ze zich naar hem toe en ze lachte. ☼ Ze lachte tegen hem, Jaap, naar wien geen meisje ooit omkeek omdat hij saai, bleek en sproetig was. ☼ Een jubelende blijheid steeg hem naar 't hoofd. ☼ Hij vergat totaal de opgeloste vraagstukken op z'n eigen papier te pennen. ☼ Brokstukken van verzen, onnadenkend opgedreund bij den taalleeraar, kregen plotseling inhoud en beteekenis. Het zong in hem met een zóó stralende vreugde, dat hij het uiten moest. En terwijl de klas zwoegde over de moeilijke vraagstukken, maakte Jaap z'n eerste gedicht.

DE PAPIEREN WERELD

(Slot van bladz. 289)

EN af en toe vroeg hij haar: „Mooi, niet waar?” — Of ook: „Hebt u de bladzij al omgekeerd?” En daar hij haar niet eens hoorde ademen, beeldde hij zich in, dat zij ijverig in haar lectuur verdiept was en zich niet door hem wilde laten storen. ☼ „Ja, leest u maar rustig verder...” moedigde hij haar dan zachtjes en met heimelijke vreugde aan. ☼ Wanneer juffrouw Hilde Pagliocchini soms in de werkkamer terugkeerde, zag zij Balicci bewegingloos, het gezicht tusschen de handen, in zijn leunstoel zitten. ☼ „Waar denkt u nu aan, professor?” vroeg zij eens. ☼ „Ik zie...” antwoordde hij met heel, heel verre stem en richtte zich toen plotseling met een zucht op: „Maar voor zoover ik me herinner, was het peper...” ☼ „Wat, professor?” ☼ „Ach — ik bedoel die boomen langs de straat... Daar — ziet u... op de tweede plank van de derde kast... Als ik me niet vergis, is 't het laatste boek op twee na...” ☼ „Ach zoo — ik moet zeker over peperboomen voor u opzoeken, professor?” vroeg de juffrouw verschrikt en met een diepen zucht. „Ja — als u zoo goed wilt zijn...” ☼ En terwijl de juffrouw haastig de bladzijden omsloeg, ergerde zij zich over zijn vermaningen, toch wat zachter ermee om te gaan. Ja — zij kreeg er langzamerhand genoeg van! Zij was gewoon, de wereld door te snellen — per trein, auto, fiets of stoomboot... Het was haar, alsof zij stikken zou in deze papieren wereld. En toen Balicci haar op een dag „Herinneringen uit Noorwegen” te lezen gaf, raakte haar geduld op. Toen hij haar vroeg, of de plaats in het boek haar beviel, waar de kerk van Trondhjem beschreven werd, met het schaduwrijke kerkhof ernaast, waarop de familieleden der dooden elken Zaterdag verse bloemen brachten, viel zij woedend uit: „Ach wat! Belachelijk! Heelemaal niet! Ik ben er zelf geweest, hoor, en ik kan u zeggen, dat 't er heel anders uitziet, dan hier staat!” ☼ Balicci sprong op, over het geheele lichaam sidderend van toorn. ☼ „Ik verbied u te zeggen, dat het er daar heel anders uitziet, dan hier staat!” riep hij uit, met dreigend opgegeven armen. „Dat u zelf daar geweest bent, gaat mij niets aan! Het is, zoals 't hier staat, en daarmee basta! Het moet zoo zijn, begrepen? U wilt me ten gronde richten! Gaat u weg! U kunt nu niet langer bij me blijven! Laat u me alleen! Gaat u!” ☼ Toen Valeriano Balicci alleen was, zocht hij tastend naar het boek, dat de juffrouw op den grond geworpen had, raapte het op en liet zich weer in den leunstoel zinken. Hij sloeg het boek op, streek met trillende handen over de gekreukte bladzijden, bukte zich er diep over en bleef lang in deze houding zitten, als zag hij in den geest Trondhjem voor zich met zijn steenen kerk en het kerkhof dicht daarbij, waarop de vrome zielen elken Zaterdag verse bloemen brachten... precies zoo, als het daar stond... En niemand mocht daaraan tornen... De vorst — de sneeuw — de verse bloemen — en de blauwe schaduw, die de kerk wierp... alles moest precies zoo blijven. Zijn wereld was eens en voor altijd zoo geschapen — zijn papieren wereld... ja, zijn gansche wereld...